

Jadranka Nemeth-Jajić*

Prof. dr. Živko Bjelanović: U povodu 80. godišnjice života

UDK: 012 Bjelanović, Ž
Pregledni članak

Primljeno: 29. 3. 2013.
Prihvaćeno: 25. 5. 2013.

Sažetak: U članku se, u povodu osamdesete godišnjice života dr. sc. Živka Bjelanovića, dugogodišnjega sveučilišnog profesora Nastavničkih studija u Splitu i istaknutoga filologa onomastičara, donosi njegov kratak životopis i prikaz znanstvene djelatnosti. Rad je nastao na temelju objavljenih podataka i podataka iz osobne dokumentacije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu.

Ključne riječi: Nastavnički studiji, Sveučilište u Splitu, životopis, onomastika, Živko Bjelanović.

Jadranka Nemeth-Jajić*

Zivko Bjelanovic, Ph. D.: A Contribution to Mark His 80th Birthday

UDC: 012 Bjelanović, Ž
Review article

Accepted: 29th March, 2013
Confirmed: 25th May, 2013

Summary: In the occasion of the eightieth birthday of Zivko Bjelanovic, Ph. D., a long-time university professor at the Faculty of Primary Education in Split and a prominent onomasticist, the research focuses on his resume and a summary of his scientific activity. The paper is based on published data and his personal documents stored at the Faculty of Philosophy, University of Split.

Keywords: Teaching Studies, University of Split, resume, onomastics, Zivko Bjelanovic.

Živko Bjelanović rođen je u Devrškama, u Šibensko-kninskoj županiji, 6. travnja 1933. Poslije četverogodišnje osnovne škole, koju je završio u El Shattu, gimnazijsko je školovanje započeo i završio ga ispitom zrelosti u Šibeniku 1953. Studij hrvatskoga jezika i književnosti (onodobni naziv studijske grupe: hrvatski ili srpski jezik i jugoslavenske književnosti) završio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1958.

Magistarski rad pod naslovom „Tvorba etnika i ktetika od naziva mjesta Bukovice“ obranio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1976. te stekao znanstveni stupanj magistra znanosti iz područja lingvistike s posebnim obzirom na hrvatski jezik. Na Filozofskom fakultetu u Zadru 1988. obranio je doktorsku disertaciju pod naslovom „Antroponimija Bukovice“ te stekao doktorat iz humanističkih znanosti iz znanstvenog područja filologije.

Ostvario je četrdeset pet godina radnog staža u prosvjetnoj struci. Radio je kao profesor u gimnaziji i Učiteljskoj školi u Šibeniku, zatim kao profesor više škole u Pedagoškoj akademiji u Šibeniku i Puli. Dvije akademske godine, od 1967. do 1969., boravio je kao lektor hrvatskoga jezika u Milanu na tamošnjim sveučilištima Università Cattolica i Università degli Studi. Od 1975. do umirovljenja 2003., dakle punih dvadeset osam godina, bio je sveučilišnim profesorom na nastavničkim studijima u Splitu (Pedagoška akademija, Filozofski fakultet Zadar, OOUR Prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu, Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja, Visoka učiteljska škola Sveučilišta u Splitu). U jednom je mandatu obnašao dužnost dekana (od 1987. do 1989.) OOUR-a Prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu.

Brojnim naraštajima studenata, budućim odgojiteljima i učiteljima, profesor Bjelanović predavao je kolegije Hrvatski jezik, Kulturu govorenja i pisanja te Metodiku nastave hrvatskoga jezika. Profesor se afirmirao kao vrstan sveučilišni nastavnik. Temeljito je i sustavno držao svoje kolegije. Studentima je dao čvrste temelje u svladavanju standardnojezičnih norma, a opet na jedan svoj način – staloženo, mirno, ali i autoritativno u najboljem smislu te riječi. Ispit se polagao u dijelovima – u dogovoru profesora sa studentom, kako bi studentu bila olakšana priprema zahtjevnog ispita, a da ga ipak može temeljito spremati. Za profesora teži put – valjalo je pomno voditi evidenciju o svakome studentu, za studenta odgovornost da dođe pripremljen na ispit. Tomu sam se i sama osvjedočila kad sam, nakon što je profesor Bjelanović otišao u mirovinu, preuzela ispite za njegove studente. Koristim se ujedno ovom prigodom da javno zahvalim profesoru što mi je, kad sam došla na fakultet, nesebično pomagao – savjetima, uvođenjem u rad sa studentima, uključivanjem u obranu diplomskih radova onih studenata kojima je bio mentor. Hvala Vam, profesore, na tome.

Profesor Bjelanović bio je i mentor za Metodiku nastave hrvatskoga jezika profesorima srednje škole na dopunskom pedagoško-psihološkom obrazovanju

koje se izvodilo na Fakultetu prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu. Također je bio vanjski suradnik na Odjelu humanističkih znanosti Sveučilišta u Splitu.

Dr. Živko Bjelanović bio je član Odbora za onomastiku i Odbora za dijalektologiju JAZU od 1978. do 1983. Urednik časopisa Čakavska rič bio je od 1978. do 1984., a predsjednik Savjeta časopisa Školski vjesnik od 1986. do 1988.

Kao znanstvenik dr. Živko Bjelanović ponajviše se bavio imenima – antroponimijom, etnonimijom i toponimijom, dakle onomastičkim temama s kojima je i ušao u znanstveni diskurs i koje ga kao filologa trajno zaokupljaju i obilježuju. Valja napomenuti kako se onomastikom danas u Hrvatskoj profesionalno bavi tek dvadesetak znanstvenika među kojima dr. Bjelanoviću pripada istaknuto mjesto. U tom znanstvenom području objavio je tri knjige (*Imena stanovnika mjesta Bukovice*, 1978., *Antroponimija Bukovice*, 1988., *Onomastičke teme*, 2007.), jedan rječnik (*Rječnik antroponima Bukovice*, 1989.) te više od trideset znanstvenih studija i rasprava.

U knjizi *Imena stanovnika mjesta Bukovice* dr. Bjelanović obrađuje građu koju je skupio diljem bukovičkih naselja na području obrovačke, kninske i šibenske općine. U prvom dijelu knjige prikazao je glavne fonetsko/fonološke osobine jekavskoga govora Bukovice, odnose prema ikavskom štokavskom govoru toga kraja i razlike prema jekavskim govorima istočne Hercegovine. U drugom dijelu knjige proveo je raščlambu bogate građe sjevernodalmatinskih jekavskih toponima, etnika i ktetika, uspostavio odgovarajuću tipologiju i utvrdio odnose prema jezičnoj normi. Za etnike i ktetike Bukovice također je iznio sva relevantna fonološka, morfološka i akcenatska obilježja te utvrdio tvorbene modele, njihovu distribuciju i odnos prema standardnoj jezičnoj normi.

U opsežnoj znanstvenoj monografiji *Antroponimija Bukovice* predstavljeni su pak rezultati istraživanja i proučavanja 5.487 (pet tisuća četristo osamdeset sedam) antroponima – imena, prezimena i nadimaka, što ih je dr. Bjelanović skupio i dijalektološki vjerno zapisao na području šezdesetak bukovičkih mjesta. Kao recenzent Radovan je Vidović istaknuo da je ta monografija „nezaobilazan izvor građe“ i „pouzdan ogled kako se formira korpus jezičnih činjenica i kako se taj korpus opisuje“, a Petar Šimunović ustvrdio da ona „čini čast autoru i našoj antroponomastici zbog cjelovitosti obrade, znanstvenog dometa i teorijskih inovacija“ kao „bitno obogaćivanje dosadašnjih antroponimijskih spoznaja“. *Rječnik antroponima Bukovice*, objavljen kao poseban otisak u *Onomatološkim prilogima X* (SANU, Beograd, 1989.), završni je dio prethodne monografije. U Rječniku se daju i naglasne i sklonidbene obavijesti, a raščlanjen je po morfološkim, značenjskim i sociološkim kriterijima na osobna imena muškoga roda, osobna imena ženskoga roda, prezimena, obiteljske nadimke, muške osobne nadimke i ženske osobne nadimke. U Indeksu su abecednim redom popisani svi antroponimi.

U svom izvješću stručno je povjerenstvo u sastavu prof. dr. Stjepko Težak, prof. dr. Ivo Pranjković i prof. dr. Josip Silić o tim djelima istaknulo: „Oba prethodno prikazana djela čine zaokruženu cjelinu i predstavljaju jedinstvenu pojavu u hrvatskoj onomastici te mogu biti poticaj da se na sličan način istraže i drugi hrvatski krajevi kako bi se dobila ne samo šira slika hrvatske antroponimije nego i znanstvene spoznaje o jezičnim i nejezičnim vrijednostima antroponomastike uvjetovane dijalektnim, zemljopisnim i društvenim različitostima.“

U knjizi *Onomastičke teme*, u koju su uvršteni dotadašnji onomastički radovi Živka Bjelanovića, na gotovo petsto stranica rasvjetljaju se prozodijska, strukturna, semantička, tvorbena i sociolingvistička obilježja toponima i antroponima pretežito novoštokavskoga područja sjeverne Dalmacije, njihova rasprostranjenost i podrijetlo. Zbog primijenjenih metodoloških postupaka, usustavljene terminologije i spoznaja koje donosi knjiga je ocijenjena velikim doprinosom hrvatskoj onomastici, a akademik Petar Šimunović za nju je kazao: „Ovakve knjige još nije bilo u hrvatskoj antroponomastici“.

Najveći je broj znanstvenih studija i rasprava dr. Bjelanović objavio u publikacijama Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Filologija, Folia onomastica Croatica, Onomastica Jugoslavica, Hrvatski dijalektološki zbornik), jedan mu je rad objavila slovenska, a jedan makedonska akademija znanosti i umjetnosti (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Makedonska akademija na naukite i umetnostite).

Od znanstvenih studija i rasprava izdvajamo važnije: Toponimi etnonimskog porijekla i tvorba etnika od njih (1975.), Novoštokavski govori sjeverne Dalmacije i čakavski supstrat (1977.), Tvorba hipokoristika sufiksalne forme u jekavskom govoru sjeverne Dalmacije (1982.), Novoštokavski modeli tvorbe u onomastičkom leksiku sjeverne Dalmacije (1985.), Značajnije odlike prezimena Dvorskog kraja (1991.), Dva srodna tipa tvorbe u antroponomastici (1993.), O jednom načinu organiziranja leksikografske jedinice u antroponimijskom rječniku (1993.), Antroponimi u općem rječniku (1994.), Tvorbeni prsten kao model opisa antroponomastičkih tvorenica (1995.), O jednom tipu splitskih prezimena (1996.), Posebnosti u normiranju prezimenskog leksika (1998.), Antroponimi Tromeđe motivirani prirodnom sredinom (u 17. i 18. stoljeću) (2003.), Hipokoristik kao tvorbeni način i kao oznaka za vrstu značenja (2006.), Splitska prezimena etnonimskog podrijetla s talijansko-hrvatskim jezičnim odlikama (2008.). Potonji je rad izrađen u suautorstvu s Marinom Marasović-Alujević.

Neki su od tih znanstvenih radova nastali kao rezultat rada prof. dr. Bjelanovića na znanstvenim projektima. Bio je voditelj projekta „Rječnik splitskih prezimena od početka do sredine XX. stoljeća“ (pod brojem 177011) Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske. Na projektu „Povijest hrvatskog ili srpskog jezika i njegovi dijalekti“ bio je nositelj teme Izrada sadašnjeg antroponimijskog korpusa na šibenskom otočju. U projektu Zavoda za jezik HAZU sudjelovao je

s temom Antroponimija srpskog pučanstva u Dalmaciji. Na projektu „Splitska regija od 1880. do 1941. godine“ bio je nositelj teme Antroponimija splitske regije od 1880. do 1941. (projekt je financiralo Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike RH od 1991. do 1995., a ostvarivao se na Fakultetu prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu).

Prof. dr. Bjelanović sudjelovao je kao izlagač na brojnim znanstvenim skupovima, među ostalim, na Trećoj jugoslavenskoj onomastičkoj konferenciji u Dubrovniku 1979., na Četvrtoj jugoslavenskoj onomastičkoj konferenciji u Portorožu 1981., na Znanstvenom skupu o leksikografiji i leksikologiji u Zagrebu 1989., na znanstvenom skupu „Teorija i praksa izradbe jednojezičnih hrvatskih rječnika“ u Zagrebu 1993., na Hrvatskome filološkom skupu u Rijeci 1996., na znanstvenom skupu „Otvorena pitanja hrvatske leksikografije“ u Zagrebu 1997., na Trećoj međunarodnoj konferenciji Istraživačkog projekta „Triplex Confinium“, tema: Ekohistorija Triplex Confiniuma (c. 1500 – 1800), u Zadru 2000.

Kao dugogodišnji sveučilišni nastavnik Metodike nastave hrvatskoga jezika profesor se Bjelanović i teorijski bavio metodičkim temama, s posebnim osvrtom na odnos između struke i didaktike u nastavnom procesu. Iz tog je područja objavio ove stručne radove: Kako izbor sadržaja i formulacija teme utječe na razvijanje jezičnog pismenog izraza (1965.), Subjektivni i predikatni skup (1974.), Lingvistički pristup analitičkom dijelu procesa glasovno analitičko-sintetičke metode početnog čitanja i pisanja (1974. – 1975.), Bogaćenje rječnika kao način bogaćenja jezičnog izraza (1975.), Komponente jezičnog izraza (1982.) i znanstveni rad O jednom načelu u nastavi gramatike (2003.). Posrijedi je kritičko preispitivanje primjene načela znanstvenosti u nastavi hrvatskoga jezika. Dokazuje se kako to načelo mora biti nadređeno načelu jednostavnosti i u nastavi hrvatskoga jezika od prvoga do četvrtoga razreda osnovne škole. Ta se tvrdnja potkrjepljuje primjerima načina na koji „udžbenici prikazuju tvorbenu strukturu umanjenica tipa djevojčica, uvećanica tipa junačina i imenica za oznaku zanimanja tipa krojačica“, a koji nije u skladu sa znanstvenim opisom.

Živko Bjelanović bio je suautorom antologije „Antologia delle letterature del sud-est europeo“ (1970.), suurednikom Zbornika Ivana Mimice (2003.) i urednikom knjige „Bukovica – narodni život i običaji“ (2010.). Prikupio je i priredio bibliografsku građu, sa Sandrom Zovko, za „Bibliografiju radova nastavnika 1945. – 1986.“ u izdanju Filozofskog fakulteta u Zadru, OOUR-a Prirodoslovno-matematičkih znanosti i studija odgojnih područja u Splitu (1986.) te je bio i članom Uredništva te knjige.

U znanstveno-nastavno zvanje docenta u području filologije izabran je 1988., u zvanje izvanrednog profesora 1996., a u zvanje redovitog profesora 1999.

Prof. dr. Živko Bjelanović svojim je dugogodišnjim predanim radom, znanstvenim, stručnim i nastavnim, stekao ugled vrsnog profesora i znanstvenika, pridonijevši time i ugledu Nastavničkih studija u Splitu.

Jadranka Nemeth-Jajić*

Prof. dr. Živko Bjelanović e il suo ottantesimo compleanno

UDK: 012 Bjelanović, Ž
Articolo compilativo

Ricevuto: 29. 3. 2013.
Accettato per la stampa: 25. 5. 2013.

Riassunto: *L'articolo contiene un breve profilo biobibliografico del professor Živko Bjelanović, per moltissimi anni docente presso la facoltà di Scienze della Formazione a Spalato, insigne studioso di onomastica, nell'occasione del suo ottantesimo compleanno. L'articolo si basa sui dati provenienti dalla documentazione personale presso la facoltà di appartenenza e i dati pubblicati.*

Parole chiave: *Scienze della Formazione, Università degli Studi di Spalato, biografia, onomastica, Živko Bjelanović.*

*dr. sc. Jadranka Nemeth-Jajić
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Splitu

*Jadranka Nemeth-Jajic, PhD
Faculty of Philosophy,
University of Split

*Dr. sc. Jadranka Nemeth-Jajić
Facoltà di Lettere e Filosofia,
Università degli Studi di
Spalato